

КЛАСИФІКАЦІЯ І КАДАСТРОВО-ГОСПОДАРСЬКЕ ГРУПУВАННЯ ҐРУНТІВ МІСТА ОДЕСИ

Хохрякова А.І., головний інженер-грунтознавець Одеської філії ДУ "Інститут охорони ґрунтів України"

Михайлюк В.І., д.геогр.н., завідувач кафедри землеустрою та кадастру Одеського державного аграрного університету, м. Одеса

Анотація. Розроблена еколого-профільно-генетична класифікація ґрунтів урбанізованих територій і запропоноване кадастрово-господарського групування антропогенно трансформованих і антропогенно створених ґрунтів, яка доповнює існуючу схему агровиробничого угруповання ґрунтів.

Ключові слова: міські ґрунти, класифікація ґрунтів, агровиробниче групування, Одеса.

Постановка проблеми. Ґрунти населених пунктів України не досліджувалися. Встановлення класифікаційно-діагностичних і господарських особливостей міських ґрунтів, дослідження закономірностей їх антропогенної трансформації, систематика та кадастрово-господарське групування може стати основою для вдосконалення методики ґрунтово-екологічних обстежень і моніторингу ґрунтового покриву населених пунктів, вдосконалення класифікації та діагностики ґрунтів урбанізованих територій, вдосконалення системи ведення містобудівного кадастру, обґрунтування та реалізації заходів раціонального використання та забезпечення правової охорони ґрунтів населених пунктів.

Мета дослідження: розробити схеми класифікації та кадастрово-господарського групування ґрунтів населених пунктів.

Виклад основних матеріалів дослідження. Питання класифікації міських ґрунтів є дискусійними, а ведення Державного земельного та містобудівного кадастрів України здійснюється на основі схеми агровиробничих груп ґрунтів, що була розроблена для земель сільськогосподарського використання.

У ґрунтознавстві питання класифікації ґрунтів є пріоритетним. Це пов'язано передусім із необхідністю надавати інформацію про ґрунти різним сферам діяльності людини. Спеціалісти проектних та виробничих установ і організацій потребують чіткої класифікаційної схеми ґрунтів, методичних та діагностичних принципів їх дослідження, належного нормативного забезпечення регулювання охорони ґрунтів, в тому числі у сфері містобудування. Процес оновлення, узагальнення та доповнення існуючих класифікаційних схем з урахуванням міських ґрунтів неминучий через невідоме накопичення інформації про ґрунтовий покрив населених пунктів, його властивостей, просторового розміщення та особливостей трансформації під впливом антропогенного навантаження.

В Україні проблема класифікації ґрунтів лишається невирішеною навіть попри достатньо велику кількість класифікаційних схем; місце ґрунтів урбанізованих територій у національній класифікації не визначене. У класифікаційній схемі ґрунтів України присутній клас «Антропогенні ґрунти», група типів «Техногенні ґрунти» (техноземи та літоземи). Генетична еколого-субстантивна класифікація на параметричній основі [1] включає в себе таксономічні одиниці: тип – підтип – рід – вид – варіант – літологічна серія. Конструкція класифікації деталізує зміст кожного таксономічного рівня відповідно до природного різноманіття ґрунтів, у ній поряд із природними типами ґрунтів виділені рекультивовані ґрунти (рекультиземи). Еколого-генетико-біогеохімічна класифікація ґрунтів України [2] включає в себе відділи природно-антропогенних та техногенних ґрунтів.

Профільно-генетичний підхід, що дозволяє діагностувати класифікаційні таксони на підставі генетично обумовлених особливостей їх будови і властивостей, не може повною мірою забезпечувати встановлення якісних відмінностей антропогенно трансформованих та антропогенно створених ґрунтів. Землі населених пунктів характеризуються відповідним функціональним використанням із індивідуальним комплексом антропогенних факторів

грунтотворення, які задають подібним за будовою і властивостями антропогенним ґрунтам різні тренди їх еволюції. Через це не менш важливим є факторно-екологічний підхід, який враховує в якості діагностичних ознак фактори ґрунтотворення, сучасне функціонування ґрунтів та їх еволюцію.

Опираючись на розроблені зарубіжні схеми класифікації міських ґрунтів, враховуючи досвід вітчизняних науковців, нами [3] запропоновано класифікаційну схему ґрунтів урбанізованих територій (рис.1).

Рис. 1. Схема еколого-профільно-генетичної класифікації ґрунтів урбанізованих територій (на прикладі міста Одеса)

Класифікація базується на профільно-генетичному та факторно-екологічному підходах, в її основу покладено морфологічні особливості, властивості, а також умови природного і антропогенного середовища, в яких функціонують, розвиваються та трансформуються ґрунти населених пунктів. Класифікація включає як надтипові рівні, так і відповідні типи й підтипи ґрунтів, які виокремлюються за їх генетичним профілем як сукупності генетичних горизонтів і об'єднуються за особливостями природних й антропогенних факторів.

Запропонована еколого-профільно-генетична класифікація стала основою для кадастрово-господарського групування цих ґрунтів (табл.1). При проведенні кадастрово-господарського групування ґрунтів населених пунктів пропонуємо враховувати не лише морфологічні та фізико-хімічні властивості ґрунтових різновидів, за подібністю яких проводиться об'єднання їх у групи, а й господарсько-функціональне використання території населеного пункту. До затвердженого Додатком 5 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17 жовтня 2012 р. переліку агровиробничих груп ґрунтів пропонується включити розділ кадастрово-господарського групування, який охоплює два об'єднання: 1) трансформованих і 2) техногенних (штучно

створених) ґрунтів населених пунктів та інших територій із антропогенно трансформованим ґрунтовим покривом – всього 14 кадастрово-господарських груп.

Таблиця 1

Кадастрово-господарське групування ґрунтів населених пунктів

ифр	Назва групи ґрунтів		
Агровиробничі групи ґрунтів			
1-222	Назви агровиробничих груп ґрунтів відповідно до затвердженого номенклатурного списку		
Групи трансформованих і техногенних (штучно створених) ґрунтів населених пунктів та інших територій із антропогенно трансформованим ґрунтовим покривом			
223	Агроґрунти (агрочорноземи, агролучноземи, агродернові тощо)	230	Некроземи
224	Урбоґрунти (урбочорноземи, урболучноземи, урбодернові тощо)	231	Інтруземи
225	Рекреаземи	232	Індустріземи
226	Культуроземи	233	Дампземи
227	Хіллоземи	234	Техноземи
228	Урбаноземи	235	Літоземи
229	Ацефалоземи	236	Екраноземи

Для ведення містобудівного кадастру важливо враховувати еколого-функціональне значення території, а також ґрунтів, які поширені на цих територіях. Кадастрово-господарське групування ґрунтів ґрунтується на комплексному врахуванні морфологічних, агрономічних, екологічних, господарсько-функціональних властивостей ґрунтових різновидів.

Висновки. В Україні обстеження ґрунтів населених пунктів не проводилося. Водночас інформація про ґрунтовий покрив населеного пункту необхідна для забезпечення потреб ведення містобудівного кадастру, здійснення господарської діяльності, розробки проєктів землеустрою, у тому числі для збереження родючого шару в процесі будівництва, рекультивациі земель тощо. Важливо володіти інформацією про наявність родючого шару, його основні показники родючості, про вміст забруднювачів, динаміку цих показників для розробки заходів та пропозицій щодо охорони земель, збереження та відтворення ґрунтів. Запропонована класифікація ґрунтів урбанізованих територій, яка об'єднує профільно-генетичний та факторно-екологічний підходи для розв'язання проблеми профільної діагностики антропогенно трансформованих й антропогенно створених ґрунтів, та схема кадастрово-господарського групування ґрунтів залежно від функціонального використання земель можуть бути основою для вдосконалення системи ведення містобудівного кадастру й Державного земельного кадастру загалом, створення умов і можливостей обґрунтування та реалізації заходів із раціонального використання і охорони міських ґрунтів.

Список літератури

1. Полупан М. І., Соловей В. Б., Величко В. А. Класифікація ґрунтів України / ред. М. І. Полупан. Київ : Аграрна наука, 2005. 300 с.
2. Тихоненко Д. Г. До питання про класифікацію ґрунтів України. Ґрунтознавство. 2001. Т. 1. № 1–2. С. 15–23.
3. Khokhryakova A. Classification and characteristic of soils in urban areas (on the example of Odessa city). «EUREKA: Life Sciences». 2020. No. 5. P. 3–15. DOI: 10.21303/2504-5695.2020.001404.